

Sygn. akt III AUa 862/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 kwietnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: SSA Janina Kacprzak

Sędziowie: SSA Beata Michalska (spr.)

SSA Anna Szczepaniak-Cicha

Protokolant: stażysta Weronika Skalska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 29 kwietnia 2015 r. w Ł.

sprawy **E. P.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.**

o emeryturę

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

od wyroku Sądu Okręgowego w Kaliszu

z dnia 4 czerwca 2014 r. sygn. akt V U 395/14

zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie.

Sygn. akt III AUa 862/14

UZASADNIENIE

Wnioskodawca E. P. w dniu 25 marca 2013r. odwołał się od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. z 3 marca 2014r. odmawiającej mu prawa do emerytury w niższym wieku na podstawie art.184 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz.U. z 2013r., poz.1440 ze zm.) i rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8 poz.43 ze zm.). Odwołujący się wnosił o przyznanie mu emerytury z tytułu ponad 15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach na stanowisku kierowcy ciągnika w Spółdzielni Kółek Rolniczych w B..

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania, podnosząc, że wnioskodawca nie udowodnił co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach na stanowisku wskazanym w załączniku do cyt. rozporządzeniu Rady Ministrów z 7 lutego 1983r.

Sąd Okręgowy w Kaliszu wyrokiem z 4 czerwca 2014r. , w sprawie o sygn. akt V U 395/14, zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał E. P. emeryturę od 22 lutego 2014r.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło po następujących ustaleniach faktycznych i prawnych:

E. P. udowodnił na dzień 1 stycznia 1999r. zatrudnienie w łącznym wymiarze 26 lat, 4 miesiące i 26 dni okresów składkowych i nieskładkowych. Odwołujący się nie przystąpił do OFE. W okresie od 10 czerwca 1972r. do 31 sierpnia 1991r. wnioskodawca pracował w Spółdzielni Kółek Rolniczych w B. na stanowisku kierowcy ciągnika. W oparciu o zeznania świadków S. K. i S. L. Sąd Okręgowy ustalił, że przez cały okres zatrudnienia odwołujący się wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pracę na stanowisku traktorzysty. Miał na stałe przydzielony ciągnik i wykonywał wszelkie prace polowe w ramach usług realizowanych przez (...) na zlecenia indywidualnych rolników. Były to prace przy orce, żniwach, wykopkach, opryskach, wysiewaniu nawozu itp. Poza okresem prac polowych wykonywał też usługi transportowe. W ocenie Sądu pierwszej instancji, uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia jego pracy wiązała się z tym, że traktor nie był resorowany, co narażało kierowcę na wstrząsy przez cały dzień pracy. Jako fakt powszechnie znany przyjęto, że brak było kabin zabezpieczających przed wpływem warunków atmosferycznych i przed działaniem oparów środków chemicznych, co odczuwalne było zwłaszcza podczas wykonywania oprysków. W ocenie Sądu Okręgowego taki szkodliwy dla zdrowia charakter pracy traktorzystów zadecydował o umieszczeniu ich pracy w wykazie prac w szczególnych warunkach. Praca na stanowisku kierowcy ciągnika została zakwalifikowana w cytowanym rozporządzeniu w wykazie A, dziale VIII, pkt 3. Sąd Okręgowy wywiódł, że nie ma przeszkód do zakwalifikowania pracy świadczonej przez wnioskodawcę na ww. stanowisku w rolnictwie, mimo że dział VIII dotyczy transportu i zakład pracy odwołującego się należał do branży rolniczej, gdyż umiejscowienie pracy kierowców ciągników we wspomnianym wykazie z pewnością uwzględniało charakter pojazdu bez względu na branżę, dla jakiej wykonywali pracę. Nie ma więc znaczenia, czy odwołujący się kierował ciągnikiem po drodze, czy też w trakcie prac polowych, bo wykonywał również i w tym czasie takie same czynności kierowcy pojazdu, jak podczas wykonywania usług transportowych. Rodzaj wykonywanych usług nie może odbierać pracy szczególnego charakteru tylko ze względu na przeznaczenie wykonywanej pracy. Sąd Okręgowy przywołał też stanowisko Sądu Apelacyjnego w Łodzi w sprawie III AUa 463/12. Sąd Okręgowy nie podzielił poglądu Sądu Najwyższego, że zaliczenie pracy kierowcy ciągnika do pracy w szczególnych warunkach możliwe jest tylko w odniesieniu do osób pracujących w branży transportowej, gdyż uciążliwość i szkodliwość pracy w przypadku wykonywania prac polowych nie jest mniejsza niż podczas przemieszczania się po drogach. Praca na polach w nieresorowanych traktorach, bez kabin odbywała się z większym narażeniem na uciążliwe, wielogodzinne podleganie drganiom na nierównej nawierzchni niż na drogach, a ponadto odbywała się też z narażeniem na działanie środków chemicznych podczas wykonywania oprysków oraz na działanie zmiennych warunków atmosferycznych. Gdyby ograniczać pracę kierowców i traktorzystów wyłącznie do pracujących w zakładach podległych ministrowi transportu, wyłączyć też by należało ze szczególnych warunków, np. osoby przewożące materiały budowlane w zakładach podległych ministrowi budownictwa. Tak wąskie rozumienie byłoby sprzeczne z celem ustawodawcy rekompensowania pracownikom pracy w warunkach szkodliwych, powodujących szybsze zużywanie się organizmu. Taką pracą jest bez wątpienia praca traktorzystów pracujących w kółkach rolniczych, które poza sezonem prac polowych wykonywały pracę transportową.

W uzasadnieniu stanu prawnego Sąd Okręgowy przywołał art. 184 ust. 1 cyt. ustawy o emeryturach i rentach z FUS, zgodnie z którym ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32-34, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli: okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzna oraz okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27. Stosownie do treści art. 32 cyt. ustawy ubezpieczeni będący pracownikami, o których mowa w ust. 2-3, zatrudnieni w szczególnych warunkach przez co najmniej przez 15 lat, nabywali prawo do emerytury w wieku obniżonym o 5 lat od podstawowego o ile udowodnili łączny staż ubezpieczeniowy określony w art. 27 cyt. ustawy wynoszący 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn. Nadto w myśl § 2 cyt. rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983r. okresami prac uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w tym rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach wykonywana była stale i w pełnym wymiarze czasu obowiązującym na danym stanowisku pracy. Okresy te stwierdza zakład pracy na podstawie posiadanej dokumentacji w świadectwie wykonywania pracy w szczególnych warunkach. W konkluzji swojego stanowiska Sąd Okręgowy uznał, że zatrudnienie wnioskodawcy w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku traktorzysty wynosi ponad 15 lat i jest to praca w szczególnych warunkach wskazana w wykazie A, dziale VIII, pod poz. 3 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983r. Dlatego

odwołujący się spełnił wszystkie przesłanki do nabycia emerytury, co uzasadniało zmianę zaskarżonej decyzji na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. i przyznanie mu prawa do spornego świadczenia.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości organ rentowy, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. przepis art. 184 w zw. z 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

W uzasadnieniu apelacji podniesiono, że - zgodnie z orzecznictwem sądowym - zaliczeniu do pracy w warunkach szczególnych podlega okres pracy ubezpieczonego na stanowisku kierowcy ciągnika, ale tylko w transporcie drogowym, a nie zaś okres prac polowych. Stanowisko takie zawarł m.in. Sąd Najwyższy w wyroku z 1 czerwca 2010r., sygn. akt II UK 21/10 uznając, że dla oceny, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach, nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzony mu pracy. Sąd wskazał, że w świetle przepisów wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach wyodrębnienie poszczególnych prac ma charakter stanowiskowo-branżowy. Pod pozycjami zamieszczonymi w kolejnych działach wykazu wymieniono bowiem konkretne stanowiska przypisane danym branżom, uznając je za prace w szczególnych warunkach uprawniające do niższego wieku emerytalnego. Specyfika poszczególnych gałęzi przemysłu determinuje bowiem charakter świadczonych w nich prac i warunki, w jakich są one wykonywane, ich uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia. Nie można zatem swobodnie czy wręcz dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia, wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały one przypisane w tym akcie prawnym. Analogiczne stanowisko zajął ostatnio Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 grudnia 2013r. sygn. akt I UK 172/13, że dla oceny, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach istotne znaczenie ma, czy praca kierowcy ciągnika wykonywana jest w transporcie czy też w ramach rolniczych prac polowych. Sąd wskazał, że o ile można się zgodzić, że prace wykonywane przez kierowcę ciągników można zaliczyć do prac w transporcie, objętych działem VIII, poz. 3 wykazu A, mimo że pracował w spółdzielni rolniczej a nie w przedsiębiorstwie transportowym, to nie ma żadnych podstaw do potraktowania prac polowych jako pracy w transporcie. Prace uznane za wykonywane w szczególnych warunkach bez względu na miejsce i rodzaj wymienione zostały w dziale XIV zatytułowanym „prace różne”. Wskazując na powyższą podstawę, apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

W odpowiedzi na apelację ubezpieczony wniósł o jej oddalenie. Podkreślił, że jako kierowca ciągnika wykonywał różne prace, w tym prace polowe na rzecz rolników indywidualnych oraz prace transportowe. W uzasadnieniu swojego stanowiska powołał treść wyroku Sądu Najwyższego z 1 czerwca 2010r., w sprawie II UK 21/10 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 2 czerwca 2012r., w sprawie III AUa 773/12 i z 5 marca 2013r., III AUa 1163/12. W ocenie wnioskodawcy interpretacja pojęcia „transportu” przyjęta przez ZUS jest bardzo ścisła, sprowadza się do przypadków przewożenia ładunków z jednego miejsca na drugie i nasuwa wręcz absurdalne wnioski.

Sąd Apelacyjny zważył:

Apelacja organu rentowego jest zasadna, a zgłoszone zarzuty naruszenia prawa materialnego skutkowały w rezultacie koniecznością zmiany zaskarżonego wyroku i orzeczeniem co do istoty sprawy.

Na etapie postępowania apelacyjnego spór sprowadzał się do prawidłowej wykładni prawa materialnego odnośnie możliwości zakwalifikowania do pracy w szczególnych warunkach okresu wykonywania przez wnioskodawcę pracy na stanowisku kierowcy ciągnika w trakcie zatrudnienia od 10 czerwca 1972r. do 31 sierpnia 1991r. w Spółdzielni Kółek Rolniczych w B.. Dokonując oceny w tym zakresie, Sąd Apelacyjny nie podzielił poglądu Sądu Okręgowego, że istotne znaczenie ma specyfika pracy na danym stanowisku w oderwaniu od branży, w której praca jest wykonywana.

Zgodnie z treścią art. 184 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz.U. z 2013r., poz. 1440 ze zm.) ubezpieczeni urodzeni, jak wnioskodawca, po dniu 31 grudnia 1948 r., uzyskują prawo do emerytury po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32 tej ustawy, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym oraz mają niezbędny okres składkowy

i nieskładkowy, o którym stanowi art. 27 ustawy, tj. 25 lat dla mężczyzn (wnioskodawca udowodnił 26 lat, 4 miesiące i 26 dni). Niezbędnym warunkiem jest również nieprzystąpienie do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenie wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa (wnioskodawca nie przystąpił do OFE). Zgodnie z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43 z późn. zm.) winien też wykazać co najmniej 15 lat pracy wykonywanej stale i w pełnym wymiarze na stanowiskach wymienionych w załączniku do przedmiotowego rozporządzenia. Zgodnie natomiast z wykazem A, stanowiącym załącznik do cyt. rozporządzenia w dziale VIII zatytułowanym „transport” pod poz. 3 wskazano stanowisko kierowców ciągników.

W niniejszej sprawie ustalony stan faktyczny co do zakresu obowiązków wnioskodawcy jako kierowcy ciągnika nie jest sporny. Dla porządku warto tylko wskazać, że zgodnie z ustaleniami Sądu pierwszej instancji, wnioskodawca przez cały okres zatrudnienia w (...) w B., tj. 19 lat, 2 miesiące i 21 dni pracował na stanowisku kierowcy ciągnika. W sprawie brak było akt osobowych oraz świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach. Pracodawca potwierdził natomiast ww. okres zatrudnienia i zajmowane stanowisko świadectwem pracy z 31 sierpnia 1991r. Charakter pracy ustalono głównie w oparciu o zeznania dwóch obcych świadków, współpracowników wnioskodawcy. Jak wynika z zeznań S. K. i S. L., (...) w B. zajmował się głównie wykonywaniem usług dla rolników i były to wszelkiego rodzaju prace polowe. Poza sezonem prac polowych wnioskodawca wykonywał jako kierowca ciągnika dodatkowo prace w transporcie oraz przy odśnieżaniu dróg. Ustalony okres zatrudnienia wskazuje przy tym jednoznacznie, że wykonywane poza sezonem prac polowych prace transportowe, przyjmując nawet corocznie do pół roku nie dają łącznie co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Brak też innych okresów zatrudnienia, poza pracą w (...) w B., które można by analizować z punktu widzenia pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W rezultacie tych rozważań, spór, jak wyżej zaznaczono, został sprowadzony do wykładni prawa materialnego, a konkretnie czy można zaliczyć wnioskodawcy do wymaganych 15 lat pracy w szczególnych warunkach wykonywane przez niego w Spółdzielni Kółek Rolniczych prace polowe na stanowisku kierowcy ciągnika. Nie ma bowiem przeszkód, aby zaliczyć dodatkowe prace transportowe na tym stanowisku do prac wymienionych w dziale VIII, poz. 3 wykazu A, mimo że pracował on w spółdzielni rolniczej, a nie w przedsiębiorstwie transportowym. Natomiast istotny problem dotyczy możliwości zaliczenia prac polowych wykonywanych przez wnioskodawcę w (...), jako prac w transporcie wymienionych w dziale VIII, wykazu A. Sąd Apelacyjny podziela stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uzasadnieniu wyroku z 3 grudnia 1913, I UK 172/13, nr LEX 1467147, że wymienienie w wykazie A, dziale VIII, pod pozycją 3 prace kierowców ciągników i kombajnów nie oznacza, że należy uznać za pracę w szczególnych warunkach kierowanie tymi pojazdami przy jakichkolwiek zadaniach, a nie tylko transportowych. Prace uznane za wykonywane w warunkach szczególnych bez względu na miejsce i rodzaj zostały bowiem wymienione w dziale XIV wykazu A zatytułowanym "prace różne". Tak zostały ujęte np. prace przy spawaniu czy naprawie pomp wtryskowych. Inne działy wykazu obejmują wymienione w nich prace w powiązaniu z rodzajami zakładów pracy lub ich częściami. Nie można uznać, że praca kierującego ciągnikiem jest zawsze pracą "w transporcie", nawet jeżeli kierujący niczego nie transportuje, lecz wykonuje przy pomocy ciągnika typowe prace polowe. Sąd Najwyższy wielokrotnie podkreślał w swym orzecznictwie, że podział wykazu A na "branże" ma istotne znaczenie. W świetle art. 32 ust.4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS pracami w szczególnych warunkach nie są bowiem wszelkie prace wykonywane w narażeniu na kontakt z niekorzystnymi dla zdrowia pracownika czynnikami, lecz jedynie takie, które zostały rodzajowo wymienione w tymże rozporządzeniu. Wynikające z wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia, przyporządkowanie danego rodzaju pracy do określonej branży ma zatem istotne znaczenie dla jej kwalifikacji jako pracy w szczególnych warunkach. W wyroku z 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, Sąd Najwyższy uznał, że wyodrębnienie poszczególnych prac ma charakter stanowiskowo-branżowy. Pod pozycjami zamieszczonymi w kolejnych działach wykazu wymieniono bowiem konkretne stanowiska przypisane danym branżom, uznając je za prace w szczególnych warunkach uprawniające do niższego wieku emerytalnego. Taki sposób kwalifikacji prawnej tychże prac nie jest dziełem przypadku. Specyfika poszczególnych gałęzi przemysłu determinuje charakter świadczonych w nich prac i warunki, w jakich są one wykonywane, ich uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia. Nie można zatem swobodnie czy wręcz dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia, wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały one przypisane w tym akcie prawnym. Również w wyroku z 3 czerwca 2008r., I UK 381/07, Sąd

Najwyższy wyraził pogląd, że przyporządkowanie określonej pracy do określonej w wykazie branży przemysłowej ma istotne znaczenie dla jej kwalifikacji jako pracy w warunkach szczególnych, gdy uciążliwość i szkodliwość pracy dla zdrowia wynika właśnie z jej branżowej specyfiki (por. też postanowienie Sądu Najwyższego z 8 maja 2012 r., II UK 25/12 i wyrok Sądu Najwyższego z 19 marca 2012 r., II UK 166/11). Zatem za ugruntowane należy uznać stanowisko Sądu Najwyższego, że przyporządkowanie danego rodzaju pracy do określonej branży ma istotne znaczenie dla jej kwalifikacji jako pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej. Sąd Najwyższy w cyt. wyroku z 3 grudnia 2013r. podzielił argumentację Sądu Apelacyjnego, który w tożsamym stanie faktycznym, zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalił odwołanie od decyzji ZUS odmawiającej ubezpieczonemu prawa do emerytury w niższym wieku. Jak podkreślił Sąd Apelacyjny, umieszczenie wskazanych stanowisk w dziale VIII w transporcie i łączności, mimo ujęcia pracy traktorzysty, kombajnisty lub pojazdu gąsiennicowego odrębnie od pracy kierowcy samochodów ciężarowych, autobusów i pojazdów specjalistycznych, łączy szkodliwość tejże pracy nie z faktem prowadzenia tych pojazdów, lecz z faktem ich prowadzenia przy uwzględnieniu specyfiki "technologii" pracy w transporcie i obciążen psychofizycznych związanych z uczestniczeniem takich pojazdów w ruchu publicznym. Obciążen, których nie ma, jak uznał ustawodawca, przy wykonywaniu prac na wskazanych stanowiskach w rolnictwie, gdzie dominują prace polowe. A zatem w ocenie ustawodawcy, uciążliwość pracy traktorzysty nie wynika, jak wywodzi Sąd Okręgowy, z samej specyfiki pracy kierowcy ciągnika niezależnie od tego, na czym ta praca polega, tylko z zagrożeń związanych z pracą na tym stanowisku w transporcie. Niewątpliwie zaś prace polowe należą do typowych prac rolniczych i nie mają żadnego związku z ruchem drogowym i transportem. To, że Sąd Okręgowy nie podziela oceny ustawodawcy co do przyjętej we wskazanym wykazie A szczególnej uciążliwości tylko określonego rodzaju prac kierowcy ciągnika i ma własną interpretację w tym zakresie, jest poza wykładnią przepisu i w rezultacie prowadzi do rozstrzygnięcia contra lege.

Reasumując, wnioskodawca nie udowodnił wykonywania na dzień 1 stycznia 1999r. stale i w pełnym wymiarze, przez 15 lat, pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze uprawniającej do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym. Z tych wszystkich względów, podzielając zarzuty organu rentowego, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. orzeczono jak w sentencji wyroku.